

Бахтиярова Саягул Жаксыбаевнаның
6D010800 – Дене шынықтыру және спорт мамандығы бойынша
философия докторы (PhD) дәрежесін иелену үшін «Қазақстанның дене
шынықтыру және спорт мамандарын дайындау жүйесіндегі
олимпиадалық білім беру» диссертациясының
АНДАТПАСЫ

Тақырыптың өзектілігі. Қазақстан Республикасының дене шынықтыру мен спортты дамытудың 2025 жылға дейінгі тұжырымдамасына сәйкес отандық спортшылардың жетістіктерін спорт пен дене шынықтыруды дамытудағы маңызды нәтиже ретінде халықаралық тану салауатты ұлтты дамытудың негізі болып табылатындығымен байланысты. Осыған байланысты жоғары дене шынықтыру-спорттық білім беруді әлемдік білім беру жүйесіне ықпалдастыру қажеттігін атап өткен жөн. Дене шынықтыру және спорт мамандарын дайындау жүйесіне келетін болсақ, олимпизм идеологиясы кәсіби дайындық жүйесінің негізгі құрамдас бөлігі деп айтуға болады.

Өскелең ұрпақты олимпиадалық идеалдар мен құндылықтарға баулуға бағытталған Қазақстанның педагогикалық саласында тиісті олимпиадалық білімі, іскерлігі мен олимпиадалық білімді іске асыру және тарату дағдылары бар дене шынықтыру және спорт мамандарының саны жеткіліксіз.

Осы педагогикалық қызметті дамыту мен белсендірудің маңыздылығы қазіргі олимпиадалық қозғалыстың негізгі ресми құжаты – олимпиадалық Хартияда, Халықаралық және Ұлттық олимпиадалық комитеттердің мақсаттарында көрсетілген; олимпиадалық Хартияда жастарға олимпиадалық білім алуда жан-жақты көмек көрсету қажеттілігі, олимпизмнің негізгі қағидаттарын насихаттаудың, мектептер мен жоғары оқу орындарында дене шынықтыру және спорт бойынша оқу бағдарламаларында олимпизмді таратудың маңыздылығы атап өтіледі.

Қазақстанда олимпиадалық білім беруді енгізу проблеманы зерделеуге жан-жақты көзқарасты талап етеді. Олимпиада ойындарының жүлдегер спортшыларының жетістіктері үлкен әлеуметтік, тәрбиелік және білім беру мәніне ие. Алайда, коммерцияландыру, кәсібилендіру, әділетсіз төрешілік, қазіргі олимпиадалық спортта допинг қолдану олимпиадалық қозғалыстың дамуына орны толмас зиян келтірді, оның қағидаттарын бұзды және олимпизм идеясының жойылуына әкелді. Осыған байланысты дене шынықтыру және спорт бойынша болашақ мамандарды дайындауда олимпиадалық мәдениет пен білім беруді жетілдіру олимпиадалық қозғалыста туындайтын дағдарыстық жағдайларға шығуға ықпал ететін болады.

Бұл мәселені шешудегі біздің **зерттеуіміздің мақсаты**-жоғары оқу орындарында дене шынықтыру және спорт мамандарын дайындауда олимпиадалық білім берудің мазмұны мен әдістемесін жасау.

Зерттеу міндеттері:

1. Шетелдік және отандық тәжірибеде олимпиадалық білім беруді дамыту тәжірибесін жинақтау, оның әлеуметтік-тарихи негіздерін ашу және қазіргі қоғамда жүзеге асырылу деңгейін анықтау.

2. Дене шынықтыру және спорт саласындағы қазақстандық мамандар үшін «олимпизм» және «олимпиадалық білім» ұғымдарының мазмұнын нақтылау;

3. Дене шынықтыру және спорт мамандарының олимпиадалық білімін дамытуға және әдістемелік қамтамасыз етуге бағытталған құрылымдық-мазмұндық модельді және бірыңғай кешенді бағдарламаны әзірлеу.

4. Қазақстанда олимпизм идеяларын одан әрі дамыту үшін дене шынықтыру және спорт мамандарын дайындау жүйесінде олимпиадалық білім беру әдістемесін тәжірибеде қолданудың тиімділігін эксперименттік негіздеу.

Зерттеу әдістері: зерттеу тақырыбы бойынша ғылыми-әдістемелік әдебиеттерді талдау және жалпылау, сауалнама жүргізу, олимпиадалық сауаттылықты тестілеу, олимпиадалық мәдениеттің даму деңгейін диагностикалау, педагогикалық эксперимент, зерттеу нәтижелерін статистикалық өңдеу әдістері.

Қорғауға шығарылатын ережелер:

1. Ғылыми-әдістемелік әдебиеттер мен тәжірибелік қызметтің теориялық талдауы республиканың дене шынықтыру-спорт жоғары оқу орындарының олимпиадалық қозғалысы құрылымындағы белгілі бір кемшіліктерді көрсетті, бұл бізге орындалған жұмыстың нәтижелерін пайдалана отырып, олимпиадалық білім мен тәрбиенің мазмұны мен түсінігіне инновациялық тәсілдерді назарға ала отырып, оны қатаң ғылыми-әдістемелік негізде жүзеге асыруға мүмкіндік береді.

2. Әлемдік қоғамдастықтың әртүрлі елдеріндегі олимпиадалық қозғалыс терминдерін мағыналы түсіндіру тәжірибесін зерделеу, отандық олимпиадалық білім берудің теориялық дамуы мен білімін жалпылау қазақстандық дене шынықтыру және спорт жүйесіндегі «олимпизм» мен «олимпиадалық білімнің» бірыңғай ұғымдарының түсінігін тұжырымдауға мүмкіндік береді.

3. Олимпиадалық білім берудің жүйелік-кешенді бағдарламасы мен құрылымдық-мазмұндық моделін әзірлеу олимпизмнің негізгі идеяларын берудегі оқу-тәрбие қызметінің маңызды компоненттерін құра отырып, олимпиадалық білім беру мәселелерін шешуге байланысты дене шынықтыру мамандары мамандарының теориялық дайындық деңгейінің жоғарылауын айқындайтын болады. Сонымен қатар, қазіргі заманғы әлемдік спорттың даму заңдылықтары мен динамикасын аша отырып, үш блокты білімдік элективті курстың мазмұны дене шынықтыру мамандарының білімін кеңейтуге, олимпиадалық қозғалыстың мәнін тереңірек түсінуге және осы өзекті мәселеге қызығушылықты арттыруға ықпал етеді.

4. Оқу кестесіне сәйкес өткізілетін және қорытынды бақылау жүргізуді, оқу процесін заманауи ғылыми және оқу-әдістемелік әдебиеттермен, оның ішінде электрондық көздермен қамтуды көздейтін, жоғары оқу орынының оқу жоспарына енгізілген «Олимпиадалық білім беру» элективті курсының негізінде олимпиадалық білім беруді тәжірибелік іске асыру олимпиадалық білім беруді, олимпиадалық мәдениет пен олимпизм құндылықтарының неғұрлым жоғары деңгейін қалыптастырады.

Зерттеудің негізгі нәтижелері.

Нәтиже 1. Олимпиадалық білім беру тәжірибесі жалпыланды, оның әлеуметтік-тарихи негіздері және қазіргі қоғамда жүзеге асырылу деңгейі талданды, осыған байланысты елімізде дене шынықтыру және спорт мамандарын дайындауда олимпиадалық білім беруді жүзеге асыру қажеттілігі айқындалды. Жоғары оқу орындарында дене шынықтыру және спорт мамандарын дайындауда олимпиадалық білім беру тәжірибесін енгізу және дамыту бойынша шетелдік және отандық тәжірибе жинақталды.

Нәтиже 2. «Олимпизм», «олимпиадалық білім» ұғымдарының мазмұны нақтыланды.

Нәтиже 3. Дене шынықтыру және спорт мамандарына олимпиадалық білім берудің құрылымдық-мазмұндық моделі және теориялық курсты («Олимпиадалық білім» оқу құралы, «Олимпиадалық білім негіздері» электрондық-әдістемелік әзірлемені) және практикалық оқыту құралдарын (олимпиадалық сөзжұмбақтар, олимпиадалық викторина, олимпиадалық іскерлік және зияткерлік ойындар, олимпиадалық сабақтар, олимпиадалық сөздіктің алфавиттік реттелген тізімі) қолдану негізінде олимпиадалық білім беруді жетілдіру әдістемесі әзірленді.

Нәтиже 4. Құрылымдық-мазмұндық модельдің тиімділігі және дене шынықтыру және спорт мамандарын дайындау жүйесінде олимпиадалық білім беруді жетілдіру әдістемесін тәжірибеде қолдану эксперименттік негізде дәлелденді.

Алынған нәтижелердің жаңалығы мен маңыздылығын негіздеу.

Қазақстанда алғаш рет олимпиадалық білім беру тәжірибесі жинақталды, оның әлеуметтік-тарихи негіздері мен қазіргі қоғамда іске асыру деңгейі ашылды; Қазақстанда алғаш рет «олимпизм», «олимпиадалық білім» терминдерінің тұжырымдамалық мазмұны нақтыланды; алғаш рет дене шынықтыру және спорт мамандарының әдіснамалық, мазмұнды-процестік, нәтижелі блок бойынша олимпиадалық білім берудің құрылымдық-мазмұндық моделі әзірленді және олардың көрсеткіштері анықталды; алғаш рет дене шынықтыру және спорт мамандарын дайындауда олимпиадалық білім беруді іске асыру кезінде әзірленген «Олимпиадалық білім беру» моделіне сәйкес элективті пән оқу процесіне енгізілді; алғаш рет «Олимпиадалық білім беру» элективті пәні оқу процесін әдістемелік қамтамасыз етуде олимпиадалық сөзжұмбақпен, олимпиадалық викторинамен, олимпиадалық сөздікпен, олимпиадалық сабақтармен, олимпиадалық шеберлік сыныптарымен, рөлдік және зияткерлік ойындармен ұсынылған, бұл дене шынықтыру және спорт мамандарын болашақ кәсіби қызметтегі олимпизмнің идеалдары мен құндылықтарына тарту процесін оңтайландыруға бағытталған бірыңғай кешенді бағдарлама, практикалық іске асыруға дайындығын арттыру; алғаш рет олимпизмнің идеалдары мен құндылықтарына баулу және оларды элективті пәннің мазмұнына сәйкес өмірде қолдануға дайын болу анықталды, пәннің жекелеген модульдері бойынша білім жүйесі құрылды (Ежелгі Олимпиада ойындары, Қазіргі Олимпиада ойындарының жандануы, Қазақстандағы олимпиадалық қозғалыс). Алғаш рет дене шынықтыру және

спорт мамандарына арналған «Олимпиадалық білім» оқу құралы және білім беру мекемелерінде олимпиадалық білім беруді іске асыруға дайындық кезінде Қазақстанда олимпиадалық білім беруді дамыту бойынша «Олимпиадалық білім негіздері» электрондық оқу-әдістемелік әзірleme дайындалды.

Зерттеу нәтижелері Орал қ. М.Өтемісов атындағы Батыс Қазақстан университетінің оқу процесіне енгізілді.

Зерттеудің ғылымды дамыту бағыттарына немесе мемлекеттік бағдарламаларға сәйкестігі. Диссертациялық зерттеу ҚР «Дене шынықтыру және спорт туралы» 3.07.2014 ж. № 228-V ҚРЗ заңымен (2017 ж. 11 мамырдағы, № 65-VI өзгерістер мен толықтырулармен), Қазақстан Республикасының дене шынықтыру мен спортты дамытудың 2025 жылға дейінгі Тұжырымдамасымен (2016 жылғы 11 қаңтардағы №168 қаулы), Олимпиадалық Хартиямен (2020 жылғы 17 шілдедегі редакция, 4-тарау) байланысты.

Зерттеу нәтижелерін жариялау. Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі Білім және ғылым саласындағы бақылау комитетінің талаптарына сәйкес диссертация тақырыбы бойынша 20 ғылыми еңбек жарияланды, оның ішінде: ҚР ҒЖБМ ҒЖБСҚК ұсынған ғылыми журналдарда 7 мақала; Scopus халықаралық базасына кіретін журналдарда 2 мақала (білім беру бойынша процентиль -36; Q3, SRJ – 0,22 және физиотерапия, спорттық терапия және оңалту бойынша -55; Q2, SRJ-0,39), республикалық ғылыми журналында 1 мақала; 7 - Халықаралық, 1 – Бүкілресейлік және 1 – республикалық конференция материалдар жинағындағы мақала; «Олимпиадалық білім» оқу құралына авторлық құқық объектісіне мемлекеттік тіркеу туралы куәлік алынды.

Докторанттың жарияланған мақалаларды дайындауға қосқан үлесі.

Диссертациялық жұмыстың мәтінінде келесі ғылыми мақалалардың материалдары пайдаланылды:

Scopus деректер базасына кіретін журналда – «Cypriot Journal of Educational Sciences» (Түркия):

1. Bakhtiyarova, Sayagul, Ali Zhalel, Nurbagi Sagidolla, Baitlessov Nursulu, Yergaliyev Askarbek. The role of discipline "Olympic Education" in Training Specialists of "Physical Culture and Sport" in Kazakhstan // Cypriot Journal of Educational Sciences. – 2021. – Vol. 16, Iss. 6. – P. 3196-3212.

Авторлар үлесі: жұмыс идеясы, деректерді жинау және өңдеу, мақала жазу – Бахтиярова С.Ж.; зерттеу жүргізуге көмектесу – Жалел А.; мақаланы редакциялау - Сағидолла Н., Байтлесова Н., Ергалиев А.

«Journal of Physical Education and Sport» (Румыния).

2. Bakhtiyarova Sayagul, Murzakhmetov Yerbol, Kashkynbai Kanat, Sundetov Mirlan, Kuderiyev Zhanibek Kalbekovich. Olympic education as one of the priority areas of physical education and sports specialists // Journal of Physical Education and Sport. – 2020. – Vol. 20, Iss.1. – P. 273-279.

Авторлар үлесі: жұмыс идеясы, деректерді жинау және өңдеу, мақала жазу – Бахтиярова С.Ж.; зерттеу жүргізуге көмектесу, мақаланы редакциялау - Кудериев Ж., Мурзахметов Е., Кашкынбай К., Сундетов М.

ҚР ҒЖБМ ҒЖБСҚК ұсынған журналдарда:

1. Бахтиярова С.Ж. Жас спортшыларды олимпизм идеалдарымен тәрбиелеу (2019).

Авторлар үлесі: деректерді жинау және өңдеу, мақала жазу – Бахтиярова С.Ж.

2. Андрущишин И.Ф., Бахтиярова С.Ж. Олимпийское образование в подготовке специалистов в области физической культуры и спорта (2019).

Авторлар үлесі: ғылыми кеңес беру және мақаланы редакциялау - Андрущишин И.Ф.; деректерді жинау және өңдеу, мақала жазу - Бахтиярова С.Ж.

3. Бахтиярова С.Ж., Жигитбекова Б.Д. Дене шынықтыру және спорт мамандарын даярлаудағы олимпиадалық білім беру формалары (2019).

Авторлар үлесі: жұмыс идеясы, деректерді жинау және өңдеу, мақала жазу - Бахтиярова С.Ж.; мақаланы редакциялау - Жигитбекова Б.Д.

4. Бахтиярова С.Ж., Айтенова Э.А., Абдрахманов И.С. Олимпиадалық білім берудің рөлі мен маңыздылығы (2019).

Авторлар үлесі: жұмыс идеясы, деректерді жинау және өңдеу, мақала жазу - Бахтиярова С.Ж.; зерттеу жүргізуге көмектесу - Айтенова Э.А.; мақаланы редакциялау - Абдрахманов И.С.

5. Бахтиярова С.Ж. Олимпиада ойындарының рәміздері олимпиадалық білімнің маңызды бағыттарының бірі (2019).

Авторлар үлесі: деректерді жинау және өңдеу, мақала жазу - Бахтиярова С.Ж.

6. Бахтиярова С.Ж., Андрущишин И.Ф., Федоров А.И., Ниязакынов Е.Б. Олимпийское образование: взгляд специалистов (2020).

Авторлар үлесі: жұмыс идеясы, экспериментті жоспарлау және жүргізу, мақала жазу - Бахтиярова С.Ж.; ғылыми кеңес беру - Андрущишин И.Ф.; теориялық талдау үшін материалдар жинау - Федоров А.И., Ниязакынов Е.Б.

7. Бахтиярова С.Ж., Айтенова Э.А., Сматова К.Б., Жаксылыков Е.Х. Дене шынықтыру және спорт мамандарын даярлауда олимпиадалық білім беруді ұйымдастыру жүйесі (2022).

Авторлар үлесі: жұмыс идеясы, деректерді жинау және өңдеу, мақала жазу - Бахтиярова С.Ж.; зерттеу жүргізуге көмектесу - Айтенова Э.А., мақаланы редакциялау - Сматова К.Б., Жаксылыков Е.Х.

АННОТАЦИЯ

диссертации на соискание степени доктора философии (PhD)
по специальности 6D010800 – Физическая культура и спорт
**«Олимпийское образование в системе подготовки специалистов
физической культуры и спорта Казахстана»**
Бахтияровой Саягул Жаксыбаевны

Актуальность темы. В соответствии с Концепцией развития физической культуры и спорта Республики Казахстан до 2025 года основой развития здоровой нации является международное признание достижений отечественных спортсменов как важнейший результат в развитии спорта и физической культуры. В этой связи следует отметить необходимость интеграции высшего физкультурно-спортивного образования в мировую систему профессиональной подготовки. Что касается системы подготовки специалистов физической культуры и спорта, то можно сказать, что идеология олимпизма является основополагающим компонентом системы профессиональной подготовки.

В педагогической сфере Казахстана, направленной на приобщение подрастающего поколения к идеалам и ценностям олимпизма, нет достаточного числа специалистов по физической культуре и спорту, обладающих соответствующими олимпийскими знаниями, умениями и навыками реализации и распространения олимпийских знаний.

О важности развития и активизации этой педагогической деятельности указывается в главном официальном документе современного олимпийского движения – олимпийской Хартии, в целях Международного и Национального олимпийского комитетов, в олимпийской Хартии отмечается необходимость всестороннего содействия молодежи в получении олимпийского образования, значимость пропаганды основных принципов олимпизма, распространения олимпизма в учебных программах по физической культуре и спорту в школах и университетах.

Внедрение олимпийского образования в Казахстане требует всестороннего подхода к изучению проблемы. Достижения спортсменов – призеров Олимпийских игр имеют большое социальное, воспитательное и образовательное значение. Однако коммерциализация, профессионализация, недобросовестное судейство, применение допинга в современном олимпийском спорте нанесли непоправимый вред развитию олимпийского движения, нарушают его принципы и приводят к разрушению идеи олимпизма. В этой связи совершенствование олимпийской культуры и образованности в подготовке будущих специалистов по физической культуре и спорту будет способствовать выходу из кризисных ситуаций, возникающих в олимпийском движении.

В решении данной проблемы **целью нашего исследования** является разработка содержания и методики реализации олимпийского образования в подготовке специалистов физической культуры и спорта в высших учебных заведениях.

Задачи исследования:

1. Обобщить опыт развития олимпийского образования, в зарубежной и отечественной практике раскрыть его социально-исторические основы и выявить уровень реализации в современном обществе.

2. Конкретизировать содержание понятий «олимпизм» и «олимпийское образование» для казахстанских специалистов в области физической культуры и спорта.

3. Разработать структурно-содержательную модель и единую комплексную программу, направленную на развитие и методическое обеспечение олимпийского образования специалистов физической культуры и спорта.

4. Экспериментальное обоснование эффективности практического использования методики олимпийского образования в системе подготовки специалистов физической культуры и спорта для дальнейшего развития идей олимпизма в Казахстане.

Методы исследования: анализ и обобщение научно-методической, литературы по теме исследования, анкетирование, тестирование олимпийской образованности, диагностика уровня развития олимпийской культуры, педагогический эксперимент, методы статистической обработки результатов исследования.

Положения, выносимые на защиту:

1. Теоретический анализ научно-методической литературы и практической деятельности показал определенные недостатки в структуре олимпийского движения физкультурно-спортивных вузов республики, что дает нам возможность, используя результаты выполненной работы осуществлять ее на строгой научно-методической основе, принимая во внимание инновационные подходы к содержанию и пониманию олимпийского образования и воспитания.

2. Изучение опыта содержательной интерпретации терминов олимпийского движения в различных странах мирового сообщества, обобщение знаний и основ теоретического развития отечественного олимпийского образования дают возможность сформулировать единое терминологическое понимание олимпизма и олимпийского образования в казахстанской системе физической культуры и спорта.

3. Разработка системно-комплексной программы и структурно-содержательной модели олимпийской образованности составляя важные компоненты учебно-воспитательной деятельности в передаче основных идей олимпизма будут детерминировать повышение уровня теоретической подготовленности специалистов физической культуры, связанных с решением задач олимпийского образования. При этом содержание трехблочного знаниявого элективного курса, раскрывая закономерности и динамику развития современного мирового спорта, будут способствовать расширению знаний специалистов физической культуры, более глубокому пониманию сущности олимпийского движения, и повышению интереса к этой актуальной проблеме.

4. Практическая реализации олимпийского образования на основе введенного в учебный план вуза элективного курса «Олимпийское

образование», проводимого в соответствии с учебным расписанием и предусматривающего проведение итогового контроля, насыщение учебного процесса современной научной и учебно-методической литературой, в том числе электронными источниками, сформирует более высокий уровень олимпийской образованности, олимпийской культуры и приверженность идеалам и ценностям олимпизма.

Основные результаты исследования.

Результат 1. Обобщен опыт олимпийского образования, проанализированы его социально-исторические основы и уровень реализации в современном обществе, в связи с чем определена необходимость реализации олимпийского образования в подготовке специалистов физической культуры и спорта в стране. Обобщена зарубежная и отечественная практика по реализации и развитию опыта олимпийского образования при подготовке специалистов физической культуры и спорта в высших учебных заведениях.

Результат 2. Уточнено содержание понятий «олимпизм», «олимпийское образование».

Результат 3. Разработана структурно-содержательная модель олимпийского образования специалистов физической культуры и спорта и методика развития и совершенствования олимпийского образования на основе применения теоретического курса (учебное пособие «Олимпийское образование», электронно-методическая разработка «Основы олимпийских знаний») и практические средства обучения для образовательных учреждений (олимпийские кроссворды, олимпийские викторины, олимпийские деловые и интеллектуальные игры, олимпийские уроки, алфавитно-упорядоченный перечень олимпийской терминологии).

Результат 4. Экспериментально обоснована эффективность структурно-содержательной модели и практического использования методики развития и совершенствования олимпийского образования в системе подготовки специалистов физической культуры и спорта.

Обоснование новизны и важности полученных результатов.

Впервые в Казахстане обобщен опыт олимпийского образования, раскрыты его социально-исторические основы и уровень реализации в современном обществе; впервые в Казахстане уточнено понятийное содержание терминов «олимпизм», «олимпийское образование»; впервые разработана структурно-содержательная модель олимпийского образования специалистов физической культуры и спорта по методологическому, содержательно-процессуальному, результативному блоку и определены их показатели; впервые включена в учебный процесс элективная дисциплина в соответствии с разработанной моделью «Олимпийское образование» при реализации олимпийского образования в подготовке специалистов физической культуры и спорта; впервые элективная дисциплина «Олимпийское образование» представлена в методическом обеспечении учебного процесса олимпийским кроссвордом, олимпийской викториной, олимпийским словарем, олимпийскими уроками, олимпийскими мастер-классами, ролевыми и интеллектуальными играми, представляющими собой единую комплексную

программу, направленную на оптимизацию процесса вовлечения специалистов физической культуры и спорта в идеалы и ценности олимпизма в будущей профессиональной деятельности, в повышение готовности к практической реализации; впервые определено приобщение к идеалам и ценностям олимпизма и готовность применять их в жизни в соответствии с содержанием элективной дисциплины создана система знаний по отдельным модулям дисциплины (Древние Олимпийские игры, Возрождение современных Олимпийских игр, Олимпийское движение в Казахстане). Впервые разработаны учебное пособие «Олимпийское образование» для специалистов физической культуры и спорта и электронная учебно-методическая разработка «Основы олимпийских знаний» по развитию олимпийского образования в Казахстане при подготовке к реализации олимпийского образования в образовательных учреждениях.

Результаты исследования внедрены в учебный процесс Западно-Казахстанского университета им. М. Утемисова, г.Уральск.

Соответствие исследования направлениям развития науки или государственным программам. Диссертационное исследование связано с Законом РК «О физической культуре и спорту» от 3.07.2014 г. № 228-V КРЗ (с изменениями и дополнениями по состоянию на 11 мая 2017 г., № 65-VI). Концепцией развития физической культуры и спорта Республики Казахстан до 2025 года (Постановление №168 от 11 января 2016 года), Олимпийской Хартией (редакция от 17 июля 2020 года, глава 4).

Публикация результатов исследования. В соответствии с требованиями Комитета по контролю в сфере образования и науки МОН РК, по теме диссертации опубликовано – 20 научных трудов, в том числе: 7 статей - в научных журналах, рекомендованных КОКСНВО МНВО РК; 2 статьи в журналах, входящих в международную базу Scopus (перцентиль по образованию - 36; Q3, SRJ – 0,22 и по физиотерапии, спортивной терапии и реабилитации – 55; Q2, SRJ – 0,39); 1 статья - в республиканском научном журнале; 7 статей в сборниках материалов международных, 1 – Всероссийской конференции и 1 – республиканской; получено Свидетельство о государственной регистрации на объект авторского права на учебное пособие «Олимпийское образование».

Вклад докторанта в подготовку опубликованных статей.

В тексте диссертационной работы были использованы материалы следующих научных статей: **В журналах, входящих в базу данных Scopus:**

1. «Cypriot Journal of Educational Sciences» (Турция):

Bakhtiyarova, Sayagul, Ali Zhalel, Nurbagi Sagidolla, Baitlessov Nursulu, Yergaliyev Askarbek. The role of discipline "Olympic Education" in Training Specialists of "Physical Culture and Sport" in Kazakhstan // Cypriot Journal of Educational Sciences. – 2021. – Vol. 16, Iss. 6. – P. 3196-3212.

Вклад авторов: идея, сбор и анализ материалов, подготовка и написание статьи – Бахтиярова С.Ж.; помощь в проведении исследования – Жалел А.; редактирование статьи – Сағидолла Н., Байтлесова Н., Ергалиев А.

2. «Journal of Physical Education and Sport» (Румыния):

Bakhtiyarova Sayagul, Murzakhmetov Yerbol, Kashkynbai Kanat, Sundetov Mirlan, Kuderiyev Zhanibek Kalbekovich. Olympic education as one of the priority areas of physical education and sports specialists // Journal of Physical Education and Sport. – 2020. – Vol. 20, Iss.1. – P. 273-279.

Вклад авторов: идея, сбор и анализ материалов, подготовка и написание статьи, редактирование статьи – Бахтиярова С.Ж.; помощь в проведении исследования, отбор материала для теоретической обработки – Кудериев Ж. Мурзахметов Е., Кашкынбай К., Сундетов М.

В журналах, рекомендованных КОКШВО МНВО РК:

1. Бахтиярова С.Ж. Жас спортшыларды олимпизм идеалдарымен тәрбиелеу (2019).

Вклад авторов: сбор и анализ материалов, подготовка и написание - Бахтиярова С.Ж.

2. Андрущишин И.Ф., Бахтиярова С.Ж. Олимпийское образование в подготовке специалистов в области физической культуры и спорта (2019).

Вклад авторов: идея, научное консультирование, редактирование – Андрущишин И.Ф.; сбор и анализ материалов, подготовка и написание – Бахтиярова С.Ж.

3. Бахтиярова С.Ж., Жигитбекова Б.Д. Дене шынықтыру және спорт мамандарын даярлаудағы олимпиадалық білім беру формалары (2019).

Вклад авторов: идея, сбор и анализ материалов, подготовка и написание – Бахтиярова С.Ж.; редактирование – Жигитбекова Б.Д.

4. Бахтиярова С.Ж., Айтенова Э.А., Абдрахманов И.С. Олимпиадалық білім берудің рөлі мен маңыздылығы (2019).

Вклад авторов: идея, сбор и анализ материалов, подготовка и написание – Бахтиярова С.Ж.; помощь в проведении исследования Айтенова Э.А.; редактирование - Абдрахманов И.С.

5. Бахтиярова С.Ж. Олимпиада ойындарының рәміздері олимпиадалық білімнің маңызды бағыттарының бірі (2019).

Вклад авторов: сбор и анализ материалов, подготовка и написание - Бахтиярова С.Ж.

6. Бахтиярова С.Ж., Андрущишин И.Ф., Федоров А.И., Ниязакынов Е.Б. Олимпийское образование: взгляд специалистов (2020).

Вклад авторов: идея, сбор и анализ материалов, подготовка и написание – Бахтиярова С.Ж., научное консультирование – Андрущишин И.Ф.; отбор материала для теоретической обработки - Федоров А.И., Ниязакынов Е.Б.

7. Бахтиярова С.Ж. Айтенова Э.А., Сматова К.Б., Жаксылыков Е.Х. Дене шынықтыру және спорт мамандарын даярлауда олимпиадалық білім беруді ұйымдастыру жүйесі (2022).

Вклад авторов: идея, сбор и анализ материалов, подготовка и написание – Бахтиярова С.Ж.; помощь в проведении исследования - Айтенова Э.А., редактирование - Сматова К.Б., Жаксылыков Е.Х.

ABSTRACT

of the dissertation for the degree of Doctor of Philosophy (PhD) in the specialty 6D010800 – Physical culture and sports «**Olympic education in the system of training specialists of physical culture and sports of Kazakhstan**»

Bakhtiyarova Sayagul Zhaksybayevna

The relevance of the topic. In accordance with the Concept of the development of physical culture and sports of the Republic of Kazakhstan until 2025, the basis for the development of a healthy nation is the international recognition of the achievements of domestic athletes as the most important result in the development of sports and physical culture. In this regard, it should be noted the need to integrate higher physical culture and sports education into the world system of vocational training. As for the system of training specialists in physical culture and sports, we can say that the ideology of olympism is a fundamental component of the system of professional training.

In the pedagogical sphere of Kazakhstan, aimed at introducing the younger generation to the ideals and values of olympism, there is not a sufficient number of specialists in physical culture and sports who have the appropriate olympic knowledge, skills and abilities to implement and disseminate olympic knowledge.

The importance of developing and activating this pedagogical activity is indicated in the main official document of the modern olympic movement – the Olympic Charter, for the purposes of the International and National olympic committees, the Olympic Charter notes the need for comprehensive assistance to young people in obtaining Olympic education, the importance of promoting the basic principles of Olympism, the spread of olympism in physical culture and sports curricula in schools and universities.

The introduction of olympic education in Kazakhstan requires a comprehensive approach to the study of the problem. The achievements of Olympic medalists are of great social, educational and educational importance. However, commercialization, professionalization, unfair refereeing, and the use of doping in modern olympic sports have caused irreparable harm to the development of the olympic movement, violate its principles and lead to the destruction of the idea of olympism. In this regard, the improvement of olympic culture and education in the training of future specialists in physical culture and sports will contribute to overcoming crisis situations that sometimes arise in the olympic movement.

In solving this problem, the purpose of our research is to develop the content and methodology of the implementation of olympic education in the training of physical culture and sports specialists in higher educational institutions.

Research objectives:

1. To summarize the experience of the development of olympic education, to reveal its socio-historical foundations in foreign and domestic practice and to identify the level of implementation in modern society.

2. To specify the content of the concepts of «olympism» and «olympic education» for Kazakhstani specialists in the field of physical culture and sports.

3. To develop a structural and content model and a single comprehensive program aimed at the development and methodological support of olympic education of physical culture and sports specialists.

4. Experimental substantiation of the effectiveness of the practical use of the Olympic education methodology in the system of training specialists in physical culture and sports for the further development of the ideas of olympism in Kazakhstan.

Research methods:

Analysis and generalization of scientific and methodological literature on the research topic, questionnaires, testing of olympic education, diagnostics of the level of development of olympic culture, pedagogical experiment, methods of statistical processing of research results.

Provisions submitted for protection:

1. Theoretical analysis of scientific and methodological literature and practical activities has shown certain shortcomings in the structure of the olympic movement of physical culture and sports universities of the republic, which gives us the opportunity, using the results of the work performed, to carry it out on a strict scientific and methodological basis, taking into account innovative approaches to the content and understanding of olympic education and upbringing.

2. The study of the experience of meaningful interpretation of the terms of the olympic movement in various countries of the world community, generalization of knowledge and fundamentals of the theoretical development of domestic olympic education make it possible to formulate a unified terminological understanding of olympism and olympic education in the Kazakh system of physical culture and sports.

3. The development of a system-integrated program and a structural and content model of olympic education, making up important components of educational activities in the transmission of the main ideas of olympism, will determine the increase in the level of theoretical preparedness of specialists of physical culture specialists associated with solving the tasks of olympic education. at the same time, the content of the three-block knowledge elective course, revealing the patterns and dynamics of the development of modern world sports, will contribute to expanding the knowledge of physical culture specialists, a deeper understanding of the essence of the olympic movement, and increasing interest in this urgent problem.

4. Practical implementation of olympic education on the basis of the elective course «Olympic education» introduced into the curriculum of the university, conducted in accordance with the curriculum and providing for final control, saturation of the educational process with modern scientific and educational literature, including electronic sources, will form a higher level of olympic education, olympic culture and commitment the ideals and values of olympism.

The main results of the study.

Result 1. The experience of olympic education is summarized, its socio-historical foundations and the level of implementation in modern society are analyzed, in connection with which the need for the implementation of olympic education in the training of physical culture and sports specialists in the country is

determined; Foreign and domestic practice on the implementation and development of olympic education experience in the training of physical culture and sports specialists in the country is summarized. higher educational institutions.

Result 2. The content of the concepts of «olympism», «olympic education» is clarified.

Result 3. A structural and substantive model of olympic education of physical culture and sports specialists and a methodology for the development and improvement of olympic education based on the use of a theoretical course (textbook «Olympic education», electronic methodological development of «Fundamentals of olympic knowledge») and practical training tools (olympic crosswords, olympic quiz, olympic business and intellectual games, olympic lessons, alphabetically ordered list of olympic terminology) for educational institutions.

Result 4. The effectiveness of the structural and content model and the practical use of the methodology for the development and improvement of olympic education in the system of training specialists in physical culture and sports has been experimentally substantiated.

Substantiation of the novelty and importance of the results obtained.

As a novelty, for the first time in Kazakhstan, the experience of olympic education has been generalized, its socio-historical foundations and the level of implementation in modern society have been revealed; for the first time in Kazakhstan, the conceptual content of the terms «olympism», «olympic education» has been clarified; for the first time, a structural and substantive model of olympic education of physical culture and sports specialists in methodological, content-procedural, the effective block and their indicators are determined; for the first time, an elective subject was included in the educational process in accordance with the developed model «Olympic Education» in the implementation of olympic education in the training of physical culture and sports specialists; for the first time, the textbook «Olympic Education» for physical culture and sports specialists and the educational and methodological development «Fundamentals of olympic knowledge» on the development of olympic education in Kazakhstan in the preparation of towards the implementation of olympic education in educational institutions; for the first time, the elective subject «Olympic education» is presented in the methodological support of the educational process with an Olympic crossword puzzle, an olympic quiz, an olympic dictionary, olympic lessons, olympic master classes, role-playing and intellectual games, which are a single comprehensive program aimed at optimizing the process of involving specialists in physical culture and sports in the ideals and values of olympism in future professional activity, in increasing readiness for practical implementation; for the first time, familiarization with the ideals and values of olympism and readiness to apply them in life in accordance with the content of the elective discipline was determined, a system of knowledge on individual modules of the discipline was created (the Ancient Olympic Games, the Revival of the modern Olympic Games, the Olympic movement in Kazakhstan).

For the first time, the textbook «Olympic education» for specialists of physical culture and sports and the electronic educational and methodological development

«Fundamentals of olympic knowledge» on the development of olympic education in Kazakhstan in preparation for the implementation of olympic education in educational institutions have been developed.

Compliance of the research with the directions of scientific development or state programs.

The dissertation research is related to the Law of the Republic of Kazakhstan «On Physical Culture and Sports» dated 3.07.2014 №228-V KRZ (with amendments and additions as of May 11, 2017, № 65-VI). The Concept of the development of physical culture and Sports of the Republic of Kazakhstan until 2025 (Resolution No. 168 of January 11, 2016), the Olympic Charter (edition of July 17, 2020, Chapter 4).

Publication of the research results. In accordance with the requirements of the Committee for Control in the Field of Education and Science of the Ministry of Education and Science of the Republic of Kazakhstan, 20 scientific works have been published on the topic of the dissertation, including:

7 articles in scientific journals recommended by the CQAFSH EMSHE RK; 2 articles in journals included in the Scopus international database (percentile on education -36; Q3, SRJ – 0.22 and on physiotherapy, sports therapy and rehabilitation – 55; Q2, SRJ – 0.39); 1 article - in the republican scientific journal; 7 articles in collections of materials of international, 1 – All-Russian conference and 1 - republican; a certificate of state registration for the object of copyright for the textbook «Olympic education» was obtained.

Doctoral student's contribution to the preparation of published articles.

The materials of the following scientific articles were used in the text of the dissertation work:

In the journal included in the Scopus database – «Cypriot Journal of Educational Sciences» (Turkey):

1. Bakhtiyarova, Sayagul, Ali Zhalel, Nurbagi Sagidolla, Baitlessov Nursulu, Yergaliyev Askarbek. The role of discipline "Olympic Education" in Training Specialists of "Physical Culture and Sport" in Kazakhstan // Cypriot Journal of Educational Sciences. – 2021. – Vol. 16, Iss. 6. – P. 3196-3212.

Authors' contribution: idea, collection and analysis of materials, preparation and writing of the article – Bakhtiyarova S; assistance in conducting research – Zhalel A.; editing an article – Sagidolla N., Baitlessova N., Yergaliyev A.

«Journal of Physical Education and Sport» (Romania):

2. Bakhtiyarova Sayagul, Murzakhmetov Yerbol, Kashkynbai Kanat, Sundetov Mirlan, Kuderiyev Zhanibek Kalbekovich. Olympic education as one of the priority areas of physical education and sports specialists // Journal of Physical Education and Sport. – 2020. – Vol. 20, Iss.1. – P. 273-279.

Authors' contribution: idea, collection and analysis of materials, preparation and writing of the article, editing of the article – Bakhtiyarova S; assistance in conducting research, selection of material for theoretical processing – Kuderiyev Zh, Murzakhmetov Y., Kashkynbai K., Sundetov M.

In journals recommended by the Committee for Quality Assurance in the Field of Science and Higher Education of the Ministry of Science and Higher Education of

the Republic of Kazakhstan:

1. Бахтиярова С.Ж. Жас спортшыларды олимпизм идеалдарымен тәрбиелеу (2019).

Authors' contribution: collection and analysis of materials, preparation and writing - Бахтиярова С.Ж.

2. Андрущишин И.Ф., Бахтиярова С.Ж. Олимпийское образование в подготовке специалистов в области физической культуры и спорта (2019).

Authors' contribution: idea, scientific consulting, editing – Андрущишин И.Ф.; collection and analysis of materials, preparation and writing – Бахтиярова С.Ж.

3. Бахтиярова С.Ж., Жигитбекова Б.Д. Дене шынықтыру және спорт мамандарын даярлаудағы олимпиадалық білім беру формалары (2019).

Authors' contribution: idea, collection and analysis of materials, preparation and writing – Бахтиярова С.Ж.; editing – Жигитбекова Б.Д.

4. Бахтиярова С.Ж., Айтенова Э.А., Абдрахманов И.С. Олимпиадалық білім берудің рөлі мен маңыздылығы (2019).

Authors' contribution: idea, collection and analysis of materials, preparation and writing – Бахтиярова С.Ж.; assistance in conducting research - Айтенова Э.А., editing - Абдрахманов И.С.

5. Бахтиярова С.Ж. Олимпиада ойындарының рәміздері олимпиадалық білімнің маңызды бағыттарының бірі (2019).

Authors' contribution: collection and analysis of materials, preparation and writing - Бахтиярова С.Ж.

6. Бахтиярова С.Ж., Андрущишин И.Ф., Федоров А.И., Ниязакынов Е.Б. Олимпийское образование: взгляд специалистов (2020).

Authors' contribution: idea, collection and analysis of materials, preparation and writing – Бахтиярова С.Ж., scientific consulting – Андрущишин И.Ф.; selection of material for theoretical processing - Федоров А.И., Ниязакынов Е.Б.

7. Бахтиярова С.Ж. Айтенова Э.А., Сматова К.Б., Жаксылыков Е.Х. Дене шынықтыру және спорт мамандарын даярлауда олимпиадалық білім беруді ұйымдастыру жүйесі (2022).

Authors' contribution: idea, collection and analysis of materials, preparation and writing – Бахтиярова С.Ж.; assistance in conducting research - Айтенова Э.А., editing - Сматова К.Б., Жаксылыков Е.Х.